

Archeologisch bureauonderzoek aan de Bloemendaalseweg 166 te Overveen

Argo 88

ARCHEOLOGENBUREAU ARGO

Archeologisch bureauonderzoek aan de Bloemendaalseweg 166 te Overveen

Opdrachtgever:	Van Riezen & Partners
Bevoegd gezag:	Gemeente Bloemendaal
Gemeente:	Bloemendaal
Plaats:	Overveen
Toponiem:	Bloemendaalseweg 166
Onderzoeksmeldingsnr.:	3987886100
Coördinaten:	102.184/489.926 (Z) 102.154/489.973 (W) 102.198/489.998 (N) 102.232/489.952 (O)
Veldteam:	n.v.t.
Titel:	Archeologisch bureauonderzoek aan de Bloemendaalseweg 166 te Overveen
Rapportnr.:	Argo 88
Auteur(s):	A. Médard
Illustraties:	A. Médard (tenzij anders vermeld)
Fotografie:	A. Médard (tenzij anders vermeld)
Opmaak:	A. Médard
Dataverwerking:	A. Médard
Datum uitgave:	Februari 2016
Versienummer:	01 (concept)
Autorisatie:	J. Vaars (Archeologenbureau Argo)
ISSN:	1879-7091

Eventuele vragen over dit rapport kunnen aan de auteur worden gesteld via onderstaand mailadres:
info@archeologenbureauargo.nl

Disclaimer:

Archeologenbureau Argo en de samensteller(s) van dit rapport kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade (direct of indirect danwel gevolgschade) voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Archeologenbureau Argo betracht de grootste zorgvuldigheid bij het uitvoeren van al haar onderzoeken. De aard van archeologisch onderzoek en in het bijzonder de steekproefsgewijze benadering die inherent is aan archeologisch vooronderzoek maakt het echter onmogelijk garanties te geven ten aanzien van de resultaten van dergelijk onderzoek.

© Archeologenbureau Argo

Postadres:
 Postbus 1259
 1500AG
 Zaandam

Bezoekadres:
 Studio 34
 Parkstraat 68-70
 Zaandam

Telefoon:
 075-6314418
info@archeologenbureauargo.nl
www.archeologenbureauargo.nl

Inhoudsopgave

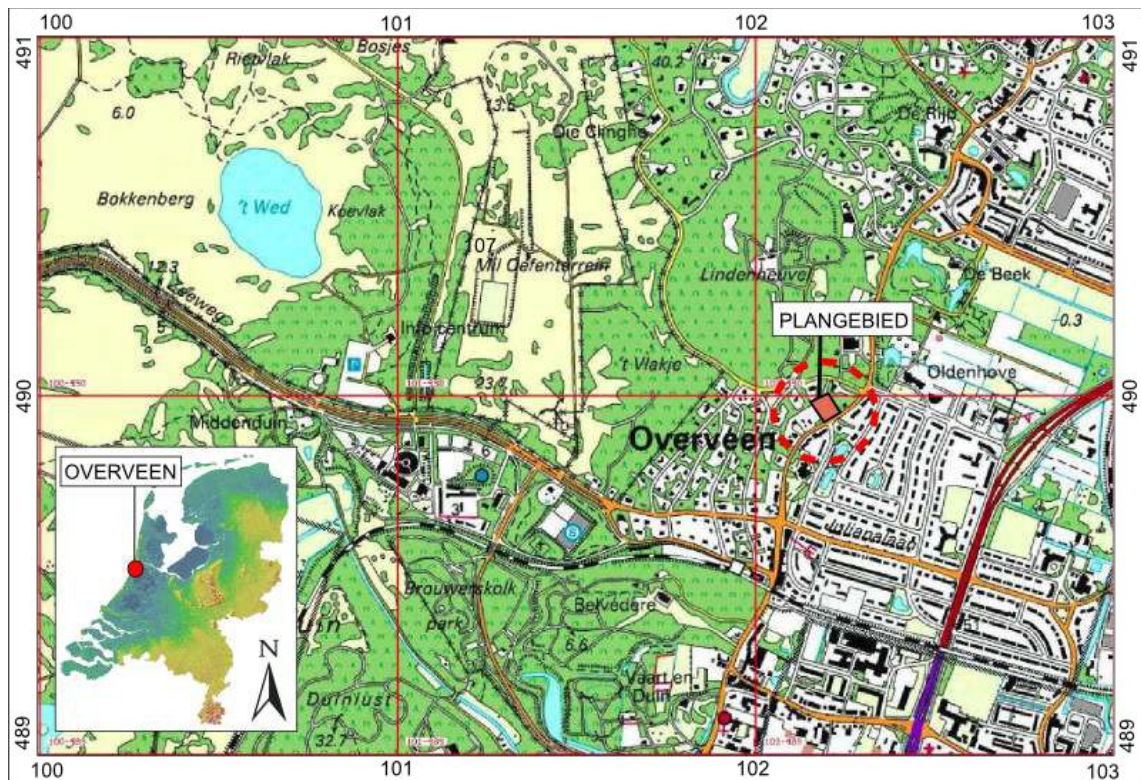
1.	Inleiding.....	4
2.	Bureauonderzoek.....	6
2.1	Doelstelling en methode.....	6
2.2	Beleid.....	6
2.2.1	Landelijk beleid.....	6
2.2.2	Provinciaal beleid.....	6
2.2.3	Gemeentelijk beleid.....	7
2.2.4	Status plangebied.....	7
2.3	Geo(morfo)logie.....	7
2.4	Bewoningsgeschiedenis.....	8
2.5	Historische kaarten.....	8
2.6	Bekende archeologische waarden.....	11
2.6.1	AMK-monumenten.....	11
2.6.2	Onderzoeken.....	11
2.6.3	Waarnemingen en vondstmeldingen.....	11
2.7	Verwachtingsmodel.....	11
3.	Samenvatting en advies.....	12
4.	Literatuur.....	13

Bijlagen

1. Stappenplan Archeologie
2. Tabel archeologische en geologische perioden
3. Afkortingenlijst
4. AMK-monumenten, onderzoeken, vondstmeldingen en waarnemingen op Archis

1. Inleiding

In dit rapport worden de resultaten weergegeven van een door Archeologenbureau Argo uitgevoerd archeologisch bureauonderzoek. Het onderzochte plangebied is gelegen aan de Bloemendaalseweg 166 te Overveen in de gemeente Bloemendaal (afbeelding 1). Op het terrein staat momenteel een L-vormig gebouw, 'Kweekduin'. De aanleiding tot onderhavig onderzoek werd gevormd door de voorgenomen bouwaanvraag. De ontwikkelaar heeft het voornemen om op deze locatie de bestaande bebouwing te slopen en nieuwe woningen te realiseren, verdeeld over twee grote gebouwen, villa 1 en villa 2 (afbeelding 2). In villa 1 komen acht appartementen, in villa 2 zullen het er vijf worden. Villa 1 heeft een oppervlakte van 550 m² en wordt volledig onderkelderd. Villa 2 heeft een oppervlakte van 345 m² en wordt deels onderkelderd. De ontgravingsdiepte t.b.v. de kelders bedraagt 3 meter, bij de liftputten is dat 4,4 meter. Het perceel heeft een oppervlakte van ca. 4.000 m². Omdat tijdens de sloop en de nieuwbouw eventueel aanwezige archeologische waarden kunnen worden verstoord wordt door de gemeente Bloemendaal onderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied vereist.

Afbeelding 1. Het plangebied (rood ingevuld) op een uitsnede van de moderne topografische kaart.

Afbeelding 2. De geplande nieuwbouw op een kadastrale ondergrond (door de opdrachtgever geleverd ontwerp van Kampman Architecten. N.N., 2015).

2. Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en methode

De eerste fase van archeologisch vooronderzoek bestaat uit een bureauonderzoek (bijlage 1). Een bureauonderzoek kan worden omschreven als een inventarisatie van bekende of te verwachten archeologische waarden op het schaalniveau van het individuele plangebied. Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie aan de hand van bestaande bronnen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een omschreven gebied. Het resultaat is een standaardrapport met een gespecificeerde archeologische verwachting op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek. Het rapport bevat, waar mogelijk, gegevens over aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden, ondergrondse bouwhistorische waarden en aardwetenschappelijke eigenschappen. Afhankelijk van de omvang van de toekomstige (planologische) ingreep en werkzaamheden (de aanleiding tot het bureauonderzoek) zullen aanvullende gegevens moeten worden verzameld. Archeologenbureau Argo maakt voor haar bureauonderzoeken gebruik van bodemkundige, geomorfologische, geologische, topografische en historische kaarten. Conform de verplichtingen in de vigerende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.3) worden tevens de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en ARCHIS (archeologische databank van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed) geraadpleegd. Indien beschikbaar en relevant bij een bureauonderzoek, worden ook bouw- en constructietekeningen van te slopen of te wijzigen (historische) bouwwerken, gegevens van milieukundig bodemonderzoek, lucht- en satellietfoto's en het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) geraadpleegd. Ook archiefonderzoek kan deel uitmaken van een bureauonderzoek. Hierbij moet men niet alleen denken aan onderzoek in historische archieven, ook bouwhistorische gegevens (KICH, sinds begin 2013 overgegaan in AtlasLeefomgeving) en de collectie van archeologische depots kunnen relevant zijn bij bureauonderzoek. Zo mogelijk en indien relevant wordt contact opgenomen met lokale historici, archeologisch regiospecialisten en (amateur)archeologen. De tijdens onderhavig onderzoek geraadpleegde bronnen worden, indien deze relevante informatie hebben opgeleverd, in de komende (sub)hoofdstukken behandeld.

2.2 Beleid

2.2.1 Landelijk beleid

-Verdrag van Malta

Het is in Nederland verplicht om bij ruimtelijke besluitvorming de archeologische belangen mee te wegen. In 1992 is in Valletta het Verdrag van Malta ondertekend door Nederland. De belangrijkste uitgangspunten van het Verdrag van Malta zijn het streven naar behoud in de bodem (behoud in situ), het vroegtijdig betrekken van archeologie in ruimtelijke ordeningsprocessen en tenslotte, wanneer behoud in situ niet mogelijk is, het "de verstoorder betaalt" principe. Na het ondertekenen van dit verdrag werd, in afwachting van de implementatie in de Nederlandse wetgeving, steeds vaker al "in de geest van Malta" gehandeld.

-De Wet op de archeologische monumentenzorg (WAMZ, 1 september 2007) .

Deze wet is in feite de implementatie in de Nederlandse wet van het Verdrag van Malta inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed. Dit geldt voor iedereen die bodemingrepen gaat (laten) uitvoeren: zowel particulieren als bedrijven, projectontwikkelaars en (lokale) overheden.

-De Nota Belvédère

Deze nota uit 1999 is een initiatief van de ministeries van VROM, OCW, LNV en V&W en gaat over de samenhang tussen cultuurhistorische waarden en ruimtelijke inrichting. In de nota is een aantal gebieden geselecteerd met cultuurhistorische waarden.

2.2.2 Provinciaal beleid

"Het archeologiebeleid van de provincie Noord-Holland richt zich op het leesbaar houden van de ontstaansgeschiedenis van de provincie. De provincie is voorstander van het bewaren van het erfgoed in de bodem (in situ). Om het behoud in de bodem van zoveel mogelijk archeologische waarden te waarborgen, zal de provincie in zowel haar eigen ruimtelijke plannen als in de plannen die zij toetst het behoud als afwegingscriterium mee laten wegen. De meeste archeologische vindplaatsen zijn onbekend, omdat ze onder het maaiveld verborgen liggen. Om te voorkomen dat de waardevolle informatie verloren gaat, moeten deze overblijfselen zo vroeg mogelijk in de planontwikkeling door een archeologisch vooronderzoek worden gelokaliseerd en gewaardeerd. Bij toetsing wordt nagegaan of bij de planvorming voldoende archeologisch vooronderzoek is verricht op basis waarvan een afgewogen besluit kan worden genomen. Wanneer behoud niet mogelijk is, wordt allereerst vastgesteld of de aantasting onvermijdelijk wordt geacht. Er moet een zwaarwegend maatschappelijk belang in het geding zijn, wil de aantasting als onvermijdelijk worden aangemerkt. Ook moet worden vastgesteld dat er redelijkerwijs geen alternatieve oplossingen voorhanden zijn. Indien de aantasting onvermijdelijk is dient de informatie van het bodemarchief te worden veiliggesteld door middel van een wetenschappelijk verantwoord onderzoek, uitgevoerd volgens algemeen geldende normen/richtlijnen KNA" (bron: provincie Noord-Holland). Ook beschikt de provincie Noord-Holland over de digitale Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie. Deze kaart geeft in verschillende kaartlagen informatie over landschapstypen, aardkundige waarden, cultuurhistorische objecten, archeologische verwachtingen en structuurdragers als molens, militaire structuren en historische dijken. De informatiekaart is een geografische uitwerking van de Leidraad landschap en Cultuurhistorie en een herziening van de Cultuurhistorische Waardenkaart en is te landschap en Cultuurhistorie en een herziening van de Cultuurhistorische Waardenkaart en is te raadplegen op

<http://maps.noord-holland.nl/extern/gisviewers/ilc/>.

2.2.3 Gemeentelijk beleid

Sinds de invoering en implementatie van de hernieuwde Monumentenwet, de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) en de Wet Ruimtelijke Ordening (WRO) in 2007 is het archeologisch beleid bij de gemeenten komen te liggen, waarbij zij archeologische waarden volwaardig dienen te laten meewegen in de ruimtelijke planvorming.

De gemeente Bloemendaal heeft het bevoegd gezag over het plangebied en kan in een vroeg stadium ruimtelijke ontwikkelingen sturen als ergens archeologische waarden bestaan of vermoed worden. Dit is in overeenstemming met het beleid van het Rijk. De gemeente heeft haar archeologiebeleid verwoord in een beleidsnota en bijbehorend kaartmateriaal (N.N., 2011). De gemeente heeft in 2013 alle bestemmingsplannen van de kern Overveen geactualiseerd en gedigitaliseerd in één nieuw bestemmingsplan voor de gehele kern (N.N., 2013). Hierbij is uiteraard rekening gehouden met archeologie en met het in 2011 opgestelde archeologiebeleid.

2.2.4 Status plangebied

-Het plangebied valt binnen Belvédère gebied Zuid-Kennemerland. Dit is toegekend vanwege de hoge concentratie van historische landgoederen, buitenplaatsen en villaparken enerzijds en vanwege het systeem van de oude duinen en strandwallen dat sinds het Laat Neolithicum is bewoond en geëxploiteerd.

-Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) is aan het onderhavige gebied een middelhoge trefkans toegewezen. Wel grenst het plangebied in het westen direct tegen een zone met een hoge trefkans aan, een strandwal.

-Uit de paleogeografische kaarten op de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland blijkt dat voor het plangebied een theoretische verwachting bestaat op het aantreffen van archeologische resten uit de Bronstijd (vanaf ca. 1500 voor Chr.) tot en met de Nieuwe Tijd, mede wegens de ligging op een strandwal.

-Op de beleidskaart van de gemeente Bloemendaal valt het plangebied grotendeels binnen zone 'Waarde Archeologie 5 extra'. Dit is een gebied met Jonge Duinen waaraan een middelhoge archeologische verwachting is toegekend. Hier moet rekening met archeologisch onderzoek worden gehouden bij bodemingrepen vanaf 500 m² die dieper reiken dan 5,5 m boven NAP. Het noord-noordwestelijke deel van het plangebied valt nog net binnen zone 'Waarde Archeologie 4', een gebied met Jonge Duinen. De verwachting in deze zone is middelhoog tot hoog, er moet rekening worden gehouden met archeologisch onderzoek bij bodemingrepen vanaf 250 m² en dieper dan 50 cm (N.N., 2011).

2.3 Geo(morfo)logie

Bij het opstellen van een archeologische verwachting wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de relatie die bestaat tussen de situering van de archeologische vindplaatsen en het landschap, of zelfs specifieke landschapselementen. Deze relatie (locatiekeuzefactoren) verschilt per archeologische periode en per complextype.

Na het einde van de laatste ijstijd, het Weichselien, werd het klimaat steeds warmer. Hierdoor begonnen vanaf 9000 voor Chr. de ijskappen te smelten, met een snelle stijging van de zeespiegel als gevolg en een sterke kusterosie. De kustlijn schoof steeds verder naar het oosten, waardoor de oudere (westelijker gelegen) strandwallen steeds door de zee werden afgebroken en nieuwe strandwallen steeds verder oostwaarts ontstonden. De oudste overgebleven strandwallen zijn dan ook de meest oostelijke, op ca. acht kilometer ten oosten van de huidige kust. Vanaf ca. 3800 voor Chr. begon de snelheid van de zeespiegelstijging af te nemen en slibden de meeste zeegaten dicht. De kustlijn kon zich stabiliseren en begon zich juist weer langzaam westwaarts uit te bouwen. Tot aan het begin van de jaartelling ontstonden door de grote zandaanvoer nieuwe, steeds westelijker gelegen en bovendien steeds hogere strandwallen. Op de strandwallen ontstonden, door invloed van de wind, lage zandduinen (Oude Duinen): "indien de strandwal hoog genoeg wordt, en vaak genoeg droogvalt, kan een deel van het zand worden opgewaaid tot duinen" (Berendsen, 1996). Tussen de strandwallen in liggen zandvlakten, de voormalige zeestranden, die als het ware werden ingesloten. De oudste strandwal in de omgeving loopt van Heemstede in de richting van Spaarnwoude en is ontstaan omstreeks 4200 voor Chr. De strandwal van Haarlem dateert uit ca. 3000 voor Chr. De strandwal van Bloemendaal - Santpoort, waarop Overveen is gelegen, dateert uit ca. 2000 voor Chr. Er wordt dan ook verwacht dat bewoning vanaf die periode mogelijk was. Het plangebied zelf lijkt volgens de huidige maaiveldhoogtes op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN3) op de flank (de oostflank) van deze strandwal te liggen.

Het land achter de strandwallen raakte grotendeels afgeschermd voor de zee, waardoor het water verzoette en de vegetatie zich ongestoord kon ontwikkelen. Er trad zowel in het achterland als op de zandvlaktes tussen de strandwallen in veenvorming op, het Hollandveen. Vanaf de Middeleeuwen erodeerde de kust weer. Door zandverstuivingen werden vanaf ca. 900 na Chr. opnieuw duinen gevormd, de Jonge Duinen. Volgens de paleogeografische kaarten op de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland hebben de (westelijk gelegen) strekken de Jonge Duinen zich net niet tot het plangebied maar valt het ook niet binnen de met veen bedekte gebieden in het oosten. Dit komt niet overeen met andere bronnen zoals de vereenvoudigde geologische kaart van Haarlem. Hierop valt het plangebied nog wel binnen de Jonge Duinen. Op de bodemkaart (Alterra) valt het plangebied binnen een wegens bebouwing ongekarteerd gebied. Het maakt zeer waarschijnlijk deel uit van de ten westen en noordwesten gelegen kalkhoudende duinvaaggronden bestaande uit fijn zand (code Zd20A) of van de ten noordoosten gelegen beekerdgronden bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (code pZg21). Op de geomorfologische kaart (Alterra) ligt het gebied eveneens in een ongekarteerd deel; het is echter aannemelijk dat het behoort tot het gebied van hoge kustduinen met bijbehorende

vlakten / laagten (code 13C1) of tot het gebied met geëgaliseerde duinen / strandwallen (code 2M49). De discrepantie tussen de verschillende bronnen ligt waarschijnlijk aan het feit dat het plangebied zich op de grens tussen verschillende geo(morfo)logische eenheden bevindt, in een overigens zeer dynamisch gebied. Op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN3) is de helling in het plangebied door de ligging op de oostflank van de strandwal duidelijk zichtbaar; in het west-noordwesten van het plangebied ligt het maaiveld op ca. 8,5 m boven NAP; dit loopt af naar ca. 6 tot zelfs 5,5 m boven NAP in het zuid-zuidoosten. De strandvlakte (die vanaf ca. 100 m ten zuid-zuidoosten van het plangebied begint en zich verder oostwaarts uitstrekt) ligt op ca. 1 m boven NAP. De top van de strandwal / Jonge Duinen (vanaf ca. 250 m ten west-noordwesten van het plangebied) ligt tussen de 20 en 30 m boven NAP. Het plangebied maakt deel uit van archeoregio 11, het Hollands duingebied.

2.4 Bewoningsgeschiedenis

Op grond van de geomorfologische gesteldheid van het plangebied bestaat een kans op het aantreffen van archeologische resten daterend uit de Bronstijd tot en met de Nieuwe Tijd. Strandwallen (en de erop gelegen Oude Duinen) hebben altijd archeologische potentie. Omdat ze hoger (en daarom ook droger) zijn dan het omringende landschap zijn ze van oudsher zeer geschikt en aantrekkelijk geweest voor bewoning en agrarische activiteiten, in tegenstelling tot de vaak moerassige omringende gebieden. Op de strandwalruggen werden langgerekte, ovaalvormige akkerbouwcomplexen aangelegd, de zogenaamde "geesten", met daaromheen een weg die vaak nog herkenbaar is in de huidige topografie. Net buiten de geest, op de grens tussen de strandwal en de vlaktes, lagen meestal de boerderijen. De lage, venige gebieden tussen de strandwallen in werden vaak als grasland gebruikt. Het bijzondere is dat, door de dynamische geomorfologische kenmerken van strandwalgebieden, de eventuele archeologische sporen zich in verschillende, boven elkaar liggende niveau's bevinden.

Uit historische bronnen is bekend dat de drie ambachtsheerlijkheden Aelbertsberg (nu Bloemendaal), Tetterode (nu Overveen) en Vogelenzang vanaf de 14e eeuw tot aan 1679 aan de heren van Brederode toebehoorden; na het uitsterven van de familielijn kwam de bestuurs- en rechtsmacht in handen van de Staten van Holland. De drie ambachtsheerlijkheden werden vervolgens in 1722 door de stad Haarlem aangekocht. Dit verviel in 1795 met het afschaffen van het systeem van heerlijkheden na de Bataafse revolutie (naar <http://noord-hollandsarchief.nl/>). Hoewel 'Overveen' pas in de 15e eeuw in historische bronnen wordt genoemd dateert de oude naam Tetterode, een verwijzing naar het rooien van bos, waarschijnlijk al uit de 13e eeuw. De naam Overveen verwijst naar de locatie van het dorp: vanaf Haarlem gezien over het veengebied ten westen van de strandwal van Haarlem (naar N.N., 2013). Vanaf het einde van de 16e eeuw tot in de 18e eeuw kenden Bloemendaal en Overveen een periode van bloei door de vele blekerijen voor garens en linnen, met als belangrijkste afzetmark de linnen, zijde- en damastindustrie van Haarlem. In de 18e eeuw zakten deze markt in. De bloembollenteelt was echter ondertussen op gang gekomen en zorgde voor nieuwe inkomsten. Ook waren er, met name vanaf de 17e eeuw tot het einde van de 18e eeuw, in Bloemendaal en Overveen veel buitenplaatsen en landgoederen van welgestelde stedelingen die in de zomermaanden de stad ontvluchtten. Dit genereerde veel (seizoensgebonden) werk voor de plaatselijke bevolking.

2.5 Historische kaarten

Er zijn verschillende historische kaarten aan de hand waarvan de latere ontwikkeling van het gebied kan worden geïllustreerd. Historische kaarten zijn echter niet altijd even betrouwbaar. Deze zijn vaak een sterk vereenvoudigde weergave van de werkelijkheid. Lang niet alle huizen en gehuchten werden weergegeven; vaak volstond men met een schetsmatige weergave van de belangrijkste steden en dorpen waarbij enkel de belangrijkste gebouwen werden geschetst (kerken, kastelen, etc.) en wat bebouwing. Soms staat enkel de naam van een gehucht vermeld, zonder dat er bebouwing wordt weergegeven. Bovendien laat de schaal naar de huidige matstaven vaak te wensen over. Een nieuwe kaart betekent overigens lang niet altijd dat de kaartenmaker werkelijk de situatie in zijn tijd heeft weergegeven. Niet zelden werden nieuwe kaarten op basis van (veel) oudere exemplaren van andere kaartenmakers vervaardigd.

De kaart van Beeldsnijder uit 1575 (afb. 3) geeft een algemene indruk van de regio, met de kuststrook, de duinen en Haarlem als belangrijkste stad. Ook worden enkele dorpen genoemd, zoals Overveen en Teetero (nu Overveen) en ten noorden daarvan Aelbertsberch (nu Bloemendaal). Bij de dorpen is de bebouwing niet getekend, enkel het belangrijkste gebouw. De wegen, waterlopen en percelering worden, zij het schematisch, aangegeven.

De kaart van Johannes Dou uit ca. 1682-1683 (afbeelding 4) is iets gedetailleerder. Er zijn nu meer wegen te zien en de bebouwing is getekend. Ook worden kleinere gehuchten en belangrijke locaties weergegeven, zoals Huis ter Kleef aan de huidige Kleverlaan. Bij Overveen is een bewoningslint aangegeven, het plangebied valt daar (bij benadering) binnen.

Afbeelding 3. Uitsnede van de kaart van Beeldsnijder uit 1575.

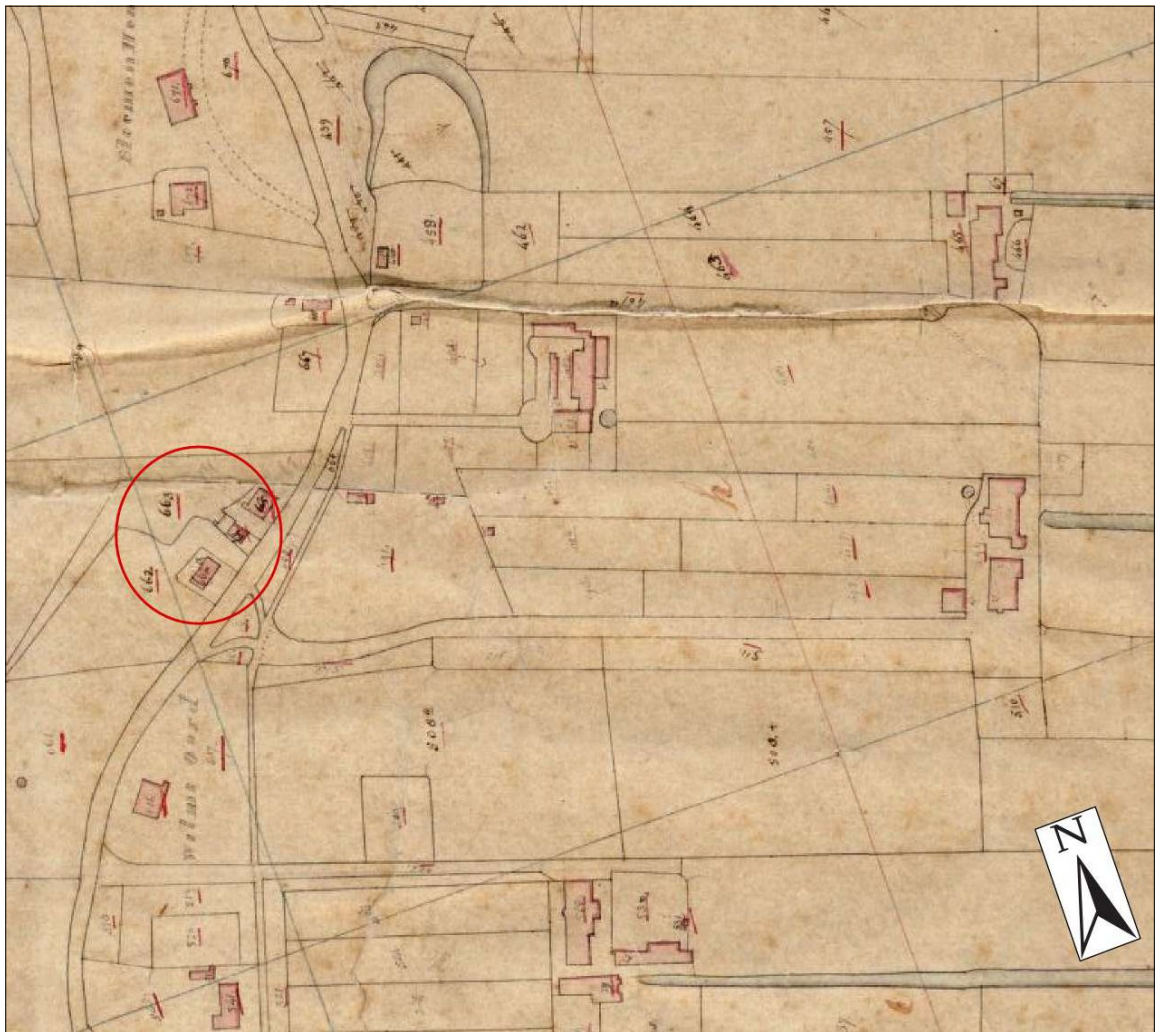

Afbeelding 4. Uitsnede van de kaart " 'T Hoogh-Heemraetschap van de Uytwaterende Sluysen in Kennemerlant ende West-Friesland" van Johannes Dou uit ca. 1682-1683. De ligging van het plangebied is, bij benadering, roodcirkeld.

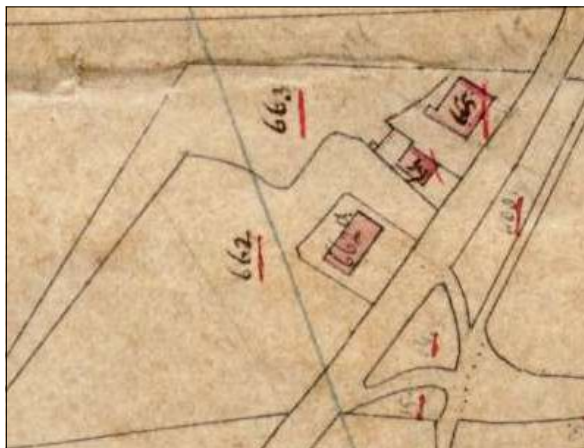
Op de kadastrale minuutkaarten uit 1811-1832 wordt de bebouwing nauwkeuriger weergegeven. Deze kaarten zijn, hoewel zeker niet altijd feilloos, in de regel vrij betrouwbaar. Aanwezige bebouwing wordt in principe altijd weergegeven, al is de exacte locatie binnen een perceel niet altijd even nauwkeurig. Op de uitsnede (afbeeldingen 5 en 6) is te zien dat er verschillende gebouwen in het plangebied waren op het

moment dat de minuut werd vervaardigd, al is het helaas niet mogelijk het huidige plangebied exact te plotten. In ieder geval (delen van) percelen 662, 662A, 663 en 665 lijken binnen het plangebied te vallen. Volgens de bijbehorende tafel der grondeigenaren waren deze percelen eigendom van dhr. Gerrit (Gerard) Eldering, 'bloemist' van beroep. Perceel 662 was in gebruik als 'bosch / plantsoen' (in de zin van plantage, kwekerij, vermoedelijk van bloembollen), percelen 662A en 665 als 'huis en erf' en perceel 663 als 'duin'. Dat dhr. Eldering een bemiddelde man moet zijn geweest blijkt uit het feit dat hij veel meer percelen bezat in de omgeving; het betreffen met name landbouwgrond, loodsen en huizen, maar ook bleekvelden. Een nadere zoekactie op genealogische websites leert dat hij stichter en eigenaar was van de Maatschappij G. Eldering, Bloemkwekers en kooplieden te Overveen maar daarnaast ook eigenaar was van blekerijen (<http://bijvoet.org/genealogy/getperson.php?personID=10649&tree=Dierick>). Er bestaat een rijk geïllustreerd verslag van een reis naar Londen die hij in mei 1827 met een klein gezelschap (waaronder zijn twee dochters) per stoomboot heeft gemaakt en waarbij de hoogtepunten van deze reis en de bezochte monumenten, theaters e.d. worden beschreven (Bijvoet, Eldering & van der Klaauw, 2006; <http://www.bijvoet.org/content/index.php/familieartikelen/133-vacantiereis-naar-londen-in-1827>). Het nummer van het kleine perceel tussen perceel 662A en 665 in is slecht leesbaar. Logischerwijze zou dit 664 moeten zijn. Volgens de bijbehorende tafel der grondeigenaren is dit het huis en erf van dhr. Albert Darntson, werkmán (de achternaam en het beroep zijn echter zeer slecht leesbaar en zijn derhalve niet zeker).

Buiten het plangebied maar wel vermeldenswaardig zijn de percelen direct ten zuiden van perceel 662, aan weerszijden van de Bloemendaalseweg. Dit is landgoed Willemsoord, het buitenverblijf van dhr. Willem Hendrik Warnsinck, 'suiker raffinadeur' uit Amsterdam maar vooral nog bekend als dichter en schrijver.

Afbeelding 5. Uitsnede van de kadastrale minuutkaart uit 1811-1832 (Bloemendaal, Noord-Holland, sectie A, blad 02). De ligging van het plangebied is, bij benadering, roodomcirkeld.

Afbeelding 6. De kadastrale minuutkaart uit 1811-1832 (Bloemendaal, Noord-Holland, sectie A, blad 02), ingezoomd op het huidige plangebied (bij benadering).

2.6 Bekende archeologische waarden

Archis is nagelopen op bekende archeologische waarden en eerder uitgevoerde onderzoeken. In verband met de overgang van Archis II naar Archis III en de nog niet optimale zoekomgeving is maar een beperkt aantal actuele gegevens beschikbaar. Er is gebruik gemaakt van de meest recente beschikbare downloadbare gegevens (d.d. mei 2015). Alle relevante informatie over monumenten, onderzoeken en waarnemingen binnen een straal van circa 1,5 km om het onderzoeksterrein is geraadpleegd (bijlage 4).

2.6.1 AMK-monumenten

Binnen een straal van ca. 1,5 km om het plangebied bevinden zich slechts twee AMK-monumenten. Het gaat om AMK-nrs 13899 en 13921 op ca. 900 m ten zuiden van het plangebied, een monument van hoge archeologische waarde en een monument van archeologische waarde. AMK-nr 13899 betreft de historische kern van Overveen zoals vastgesteld op grond van historisch kaartmateriaal uit 1849-1859. De archeologische waarde bestaat uit de reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid, boven of onder de grond, van bouwhistorische resten en archeologische sporen en voorwerpen. Samen bevatten zij een veelheid aan historische informatie over de ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van de stads- of dorpskern. AMK-nr 13921 is een nederzetting uit het Laat Neolithicum tot de Romeinse Tijd en uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd, zoals door de stadarcheoloog van Haarlem aangeduid op basis van vondsten en de geologische ligging op een strandwal. Het booronderzoek met onderzoeksmeldingsnummer 25112 (op een zeer klein deel van het terrein) heeft deze verwachting niet bevestigd.

2.6.2 Onderzoeken

Binnen een straal van 2 km om het plangebied zijn enkele onderzoeken genoemd in Archis (bijlage 4). Het gaat om bureauonderzoeken en booronderzoeken. Omdat inhoudelijke gegevens ontbreken worden deze hier niet nader besproken.

2.6.3 Waarnemingen en vondstmeldingen

Binnen een straal van ca. 1,5 km om het plangebied zijn géén waarnemingen of vondsten gemeld in Archis (bijlage 4).

2.7 Verwachtingsmodel

Op grond van de geomorfologische gesteldheid van het plangebied, de reeds bekende archeologische waarden en de historische ontwikkeling kunnen archeologische resten worden verwacht uit de Bronstijd tot en met de Nieuwe Tijd. De kans op het aantreffen van archeologische resten wordt als hoog ingeschat. De bewoning uit de Bronstijd tot de Vroege Middeleeuwen ligt in principe op de (flank van de) strandwal en de Oude Duinen. Of ter plekke van het plangebied Jonge Duinen zijn gevormd is niet geheel duidelijk, de geraadpleegde bronnen zijn wat dat betreft niet eenduidig. Indien aanwezig zullen deze de (eventueel aanwezige) oudere resten hebben bedekt, bewoning uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd wordt dan dicht onder het huidige maaiveld verwacht, op de Jonge Duinen. Op historisch kaartmateriaal is binnen het plangebied bebouwing te zien.

3. Samenvatting en advies

In februari 2016 is, in opdracht van Van Riezen & Partners, door Archeologenbureau Argo een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd op het terrein aan de Bloemendaalseweg 166 te Overveen, in de gemeente Bloemendaal. Het onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd conform de richtlijnen van de vigerende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.3). De aanleiding tot het bureauonderzoek werd gevormd door geplande bodemverstorende werkzaamheden die een bedreiging vormden voor eventueel aanwezige archeologische waarden. Het doel van het onderhavige onderzoek was het verwerven van informatie aan de hand van bestaande bronnen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied. Uit het onderzoek is gebleken dat in het plangebied een kans bestaat op het aantreffen van archeologische resten uit de Bronstijd tot en met de Nieuwe Tijd. Er wordt dan ook geadviseerd een vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een verkennend booronderzoek. Er moet hier wel rekening worden gehouden met de beperkingen van archeologische booronderzoeken op zandgronden en in het kustgebied in het bijzonder. Archeologische resten in zulke gebieden kunnen erg moeilijk zijn op te sporen aan de hand van deze methode; de afwezigheid van archeologische indicatoren in de boorkernen hoeft niet te betekenen dat er geen archeologische resten aanwezig zijn. Een proefsleuvenonderzoek zal daarvoor een betrouwbaarder resultaat opleveren. Omdat nu nog onduidelijk is in hoeverre het bodemprofiel intact is en omdat er onduidelijkheid bestaat over de geo(morfo)logische gesteldheid is het adviseren van een proefsleuvenonderzoek in dit stadium echter te voorbarig en wordt nu een verkennend booronderzoek geadviseerd. Het voornaamste doel zal zijn eventuele verstoringen in kaart te brengen en indien mogelijk de aanwezigheid van Jonge Duinen (en indien aanwezig de dikte van dat pakket) en eventuele cultuurlagen vast te stellen.

De beslissing om bovenstaand advies al dan niet over te nemen (een selectiebesluit) dient door de bevoegde overheid, de gemeente Bloemendaal, te worden genomen.

4. Literatuur

ARCHIS2. <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html> ARCheologisch InformatieSysteem, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

Berendsen, H.J.A., 1996. *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en geomorfologie*. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.

Bijvoet, L., Eldering, J., Klaauw, M. van der (transcriptie en bewerking), 2006. *Een vakantiereis naar Londen in 1827, door George Johannes Reekers*. Lanius.

Blokzijl, J., C.W. Dubelaar, W. de Gans & J. de Jong, 1995. *Vereenvoudigde Geologische kaart van Haarlem en omgeving, 1:50.000*. Haarlem.

Feddes, F. (red.), 1999. *Nota Belvédère. Beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting*. Den Haag.

Holl, J., J. Huizer & R.M. van der Zee, 2008. Overveen (gem. Bloemendaal), Bloemendaalseweg 329. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC-rapport 1609*. Amersfoort.

Leuverink, J.H.F., 2014. Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, karterend booronderzoek, Park Wimbledon te Overveen. *Synthegra Rapport S140006*. Leusden.

N.N., 2011. *Beleidsplan Archeologie gemeente Bloemendaal*. Past2Present, Woerden.

N.N., 2013. *Bestemmingsplan. Toelichting Overveen 2013, gemeente Bloemendaal*. Arcadis.

N.N., 2014. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3*.

N.N., 2015. *Kweekduin. Bloemendaalseweg 166*. Kampman Architecten, Den Haag.

SIKB, 2005. *Archeologische Boorbeschrijvingswaaier*.

SIKB, 2005. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingen (ASB)*.

Visser-Poldervaart, M., 2008. *Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Een inventarisatie van de bekende cultuurhistorische en aardkundige waarden aangevuld met kennis van diverse experts uit het gebied*. SCENH-rapport cultuurhistorie, Haarlem.

<http://noord-hollandsarchief.nl/partners/bloemendaal/geschiedenis-bloemendaal>

<http://bijvoet.org/genealogy/getperson.php?personID=I0649&tree=Dierick>

<http://www.bijvoet.org/content/index.php/familieartikelen/133-vacantiereis-naar-londen-in-1827>

BIJLAGE 1. Traject archeologische monumentenzorg: stappenplan

In het "stappenplan archeologie" wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied. Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke ordeningsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RACM, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch-geografische gegevens ;
- een korte impressie over de ontstaansgeschiedenis van het landschap ;
- een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- beschrijven bekende archeologische waarden ;
- archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RACM. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
- archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewoningssporen uit het verleden;
- beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
- aan de hand van de door de RACM ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch onderzoek in aanmerking;
- aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA). Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- non-destructieve methoden: geofysische methoden (elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden eventueel in combinatie met remote sensing technieken);
- weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het "belopen" van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek. Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven.

Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten

worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

BIJLAGE 2. Tabel archeologische en geologische perioden

Archeologische periode	Tijd (jaren BP)***	Geochronologisch Tijdperk*	Geochronologische Tijd**	Tijd (jaren BP)***
Nieuwe tijd	0-450	Holoceen	Subatlanticum	0-2.400
Late Middeleeuwen	450-900			
Vroege Middeleeuwen	900-1.500			
Laat-Romeinse tijd	1.500-1.620			
Midden-Romeinse tijd	1.620-1.880			
Vroeg-Romeinse tijd	1.880-1.962			
Late IJzertijd	1.962-2.200			
Midden IJzertijd	2.200-2.450			
Vroege IJzertijd	2.450-2.750			
Late Bronstijd	2.750-3.050			
Midden Bronstijd	3.050-3.750			
Vroege Bronstijd	3.750-3.950			
Laat Neolithicum	3.950-4.800			
Midden Neolithicum	4.800-6.150			
Vroeg Neolithicum	6.150-7.250			
Laat Mesolithicum	7.250-8.800			
Midden Mesolithicum	8.800-9.450			
Vroeg Mesolithicum	9.450-11.150			
Laat Paleolithicum	11.150-36.950			
Midden Paleolithicum	36.950-301.950	Pleistoceen	Weichselien	11.650-116.000
			Eemien	116.000-128.000
			Saalien	128.000-238.000
			Oostermeer	238.000-243.000
			Onbenoemd	243.000-324.000

* Blauw = relatief koud klimaat / Roze = relatief warm klimaat
** Donkerblauw = relatief nat klimaat / Groen = relatief droog klimaat
*** BP = Before Present (Engels voor: vóór heden) is een aanduiding bij het meten van tijd. Met heden wordt het jaar 1950 bedoeld. 100 jaar BP is dus 100 jaar voor 1950, oftewel in het jaar 1850 na Chr.

BIJLAGE 3. Afkortingenlijst

AMK Archeologische Monumenten Kaart

Archis ARChologisch InformatieSysteem: Geografisch InformatieSysteem met archeologische databank van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE). Bevat veelheid aan gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het onderzoeksgebied.

ASB Archeologische Standaard Boorbeschrijving.

C14 Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CAA Centraal Archeologisch Archief.

CHS Cultuurhistorische Hoofdstructuur.

CIS Centraal Informatie Systeem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

GIS Geografische InformatieSystemen.

GPS Global Positioning System.

IKAW Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden.

IVO Inventariserend Veld Onderzoek.

KICH Kennis Infrastructuur CultuurHistorie. Geografisch InformatieSysteem met cultuurhistorische databank met gegevens van drie kennisinstituten op het gebied van cultuurhistorie. Dit zijn de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Directie Kennis van het ministerie van LNV en Alterra (Wageningen Universiteit en Research centrum).

KLIC Kabel- en Leidingen InformatieCentrum.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Op basis van het Verdrag van Malta (Valletta) moet ook in Nederland archeologisch onderzoek aan kwaliteitscriteria voldoen. Net als bij het milieuhygiënische bodembeheer werkt de archeologische sector met een erkenningensysteem (vergunningverlening) en met een op private leest geschoeide kwaliteitsborging, de KNA maakt daar onderdeel van uit.

NAP Normaal Amsterdams Peil (=officieel peilmerk).

NOAA Nationale Onderzoeks Agenda Archeologie.

PvA Plan van Aanpak.

PvE Programma van Eisen.

RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

WAMZ Wet op de Archeologische MonumentenZorg.

BIJLAGE 4. AMK-monumenten, onderzoeken, vondstmeldingen en waarnemingen op Archis